

II Col·loqui internacional *Mimesi*

Conceptes clau de la poètica renaixentista

Una recreació del llegat clàssic

Universitat de Barcelona 8|9 octubre 2009

I sessió

PLATONISME

FUROR POÈTIC

La teoria del furor poeticus come arma dottrinarial:

Ficino, Landino e il Cinquecento

[La teoria del *furor poeticus* com un arma doctrinal:

Ficino, Landino i el Cinquecento]

Bernhard HUSS (Universität München)

El *topos* del furor poètic es va difondre àmpliament al Renaixement. Per la seva connexió amb els diàlegs platònics (especialment *Ió* i *Fedre*) les teoritzacions renaixentistes del *topos* es classifiquen sovint de manera sumària sota l'epígraf de *platonisme*. Aquesta ponència, en canvi, focalitza l'atenció precisament en les interpretacions i aplicacions ben diferents que el teorema del *furor poeticus* va generar en la tradició del platonisme a la primera edat moderna. La varietat d'interpretacions heterogènies del teorema es considera un indicatiu del perfil epocal característic del Renaixement, caracteritzat per un moviment constant de tendències que, d'una banda, afavoreixen el pluralisme i, de l'altra, tornen a contraposar una autoritat per contenir la diversitat.

Ficino concep el *furor poeticus* com una arma doctrinal. Seguint el model platònic, l'integra en un sistema format per quatre furors que s'organitzen sota el terme més ampli de *furor divinus*. Aquests furors estan pautaats de manera jeràrquica i, tots junts, tenen la funció de fer palpable una via de coneixement tal com la concep la filosofia ficiniana, és a dir, han de permetre que l'ànima, d'entrada implicada en les coses mundanes i materials, es dirigeixi vers l'U diví i, com a conseqüència, ascendeixi cap a Déu, pels graus hipostàtics de l'estructura còsmica, deguts a l'emanació. El furor poètic integra la poesia (o, més ben dit, la forma específica de poesia postulada per Ficino) funcionalment en aquest camí d'ascens del coneixement, la privilegia com a forma sublim de discurs verídic emanat de l'oracle i li exigeix alhora que prediqui els dogmes ficinians.

Aquesta concepció filosoficodogmàtica de Ficino, que analitza la poesia des de la metafísica sense preocupar-se pels detalls tècnics de la confecció o plasmació del text, al Quattrocento entra en conflicte amb la poètica prescriptiva i normativa, de procedència sobretot horaciana i de clara orientació cap a l'estètica de la producció del text. Landino se les ha amb la difícil temptativa de defensar una poètica ficiniana

basada en una poesia inspirada que prescindeix totalment de la tècnica del poeta, i al mateix temps considera que la poètica és assimilable a l'estudi, un aspecte que Ficino no fa altra cosa que subvertir.

Mentre al Quattrocento tardà, per tant, l'enfrontament de la teoria del furor platonícodogmàtica i la poetologia retoricopragnmàtica i normativa genera problemes, sobretot a aquesta última, al Cinquecento el furor poètic d'encuny ficinià s'enfronta amb un aristotelisme clarament enfortit. D'una banda, els plantejaments del platonisme es troben amb la pressió de l'aristotelisme científicoempíric i, des d'aquesta perspectiva, Lorenzo Giacomini desmunta el furor poètic de Ficino mitjançant la lògica racionalista. D'altra banda, es construeix una poètica dels gèneres basada en la teoria poètica de l'aristotelisme i en contra d'un dogma literari filosoficometafísic. Francesco Patrizi intenta defensar la teoria poètica platònica contra aquesta amenaça, bo i renunciant, en darrer terme, al fonament i a la contextualització metafísics i dogmàtics del furor poètic, privant així aquest plantejament de les seves pròpies bases. Se substitueix –en la transició cap al Barroc– per una poètica de la meravella, i només sota aquests nous auspicis, el poeta *furiós* serà conceptualitzat novament al Barroc.